

การศึกษาเปรียบเทียบระบบการบริหารจัดการของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน
ระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A Comparative Study of Management System of Local Scholars
Network Centers between Central Part and Northeastern
Part of Thailand

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ลีทธิชัย ตันศรีสกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีรยา ภัทรอาชาชัย

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี 2557

ภายใต้ศูนย์ Asean and Local Politics Research Center

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ชื่อเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบระบบการบริหารจัดการของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านระหว่าง
ภาคกลางและ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิทธิชัย ตันศรีสกุล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรยา ภัทรอาษาชัย
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม **ปีที่พิมพ์** 2557

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระบบการบริหารจัดการของปราชญ์ในศูนย์เรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ของระบบการจัดการฟาร์ม เพื่อให้เกษตรกรที่สนใจได้นำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือปราชญ์ชาวบ้านของศูนย์เรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 126 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มีจำนวน 65 คนได้แก่ปราชญ์ชาวบ้านภาคกลางจำนวน 25 คน และปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 40 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ผลการวิจัยพบว่าการจัดการฟาร์มของปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือและปราชญ์ชาวบ้านภาคกลางไม่แตกต่างกัน โดยมีการจัดการ การ ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข และใช้หลักการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ โดยมีการแบ่งพื้นที่ฟาร์มออกเป็น 4 ส่วนตามสัดส่วน 30: 30: 30: 10 ในลักษณะการปลูกพืชผสมผสานและเกษตรอินทรีย์ มีการนำหลักการ โคก หนอง นา โมเดล ในการจัดการดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการปัญหาของฟาร์มขึ้นอยู่กับบริบทของฟาร์ม เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ การสนับสนุนและประสานสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีการจัดการที่ก้าวอย่างเป็นขั้นตอน ช้าแต่มั่นคงและยั่งยืนตั้งแต่ขั้นอยู่รอดด้วยตนเอง ขึ้นชุมชน และไปถึงขั้นก้าวหน้าคือขั้นประเทศชาติตามลำดับ

การจัดการน้ำแม้ว่าปราชญ์ภาคกลางจะได้เปรียบในด้านของการมีชลประทานผ่านแต่ก็ประสบภัยน้ำท่วม แต่ปราชญ์ภาคอีสานก็ประสบภัยแล้ง ปราชญ์ทั้งสองภาคสามารถเอาชนะธรรมชาติด้วยการเนรมิตฟาร์มให้เป็นพื้นที่สีเขียว โดยมีการบริหารจัดการน้ำจากแหล่งน้ำ 3 ประเภทคือน้ำฝน การขุดบ่อบาดาล และการขุดสระ สำหรับพื้นที่ที่เสียไปจากการทำเป็นสระ กลับก่อให้เกิดประโยชน์แก่ฟาร์มทั้งในแง่ของการได้น้ำไปใช้ในการเกษตร มีรายได้เสริมจากการขายผลิตผลพืช และสัตว์น้ำที่เพาะในสระ และยังช่วยปรับภูมิทัศน์ของฟาร์มให้สวยงามร่มรื่น ช่วยลดภาวะโลกร้อน

การจัดการดินใช้หลักการ การปลูกพืชแบบเป็นระดับในลักษณะของคอนโดตั้งแต่ 4 – 9 ชั้น มีการปลูก 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง และหลักการ 1 ไร่ 1 แสน ในลักษณะปลูกพืชแบบผสมผสาน ใช้หลักของการอาศัยเกื้อกูลกันของพืชชนิดต่าง ๆ ตั้งแต่การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะหน้าดิน การปลูกต้นไม้ที่ล้อมแมลงและไล่แมลง การปลูกพืชทุกวัน ๆ ละต้น 2 ต้นจนเต็มประสิทธิภาพของผืนดินในฟาร์มที่ช่วยทำให้เกิดการกำจัดวัชพืชในตัว

การจัดการปุ๋ยใช้หลักการรีไซเคิล ซึ่งฟาร์มจะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยมาใช้ โดยนำขยะต่าง ๆ ในฟาร์มตั้งแต่เศษอาหาร เศษใบไม้ ใบหญ้า มูลสัตว์ต่าง ๆ นำมาหมักเป็นปุ๋ยชั้นดีของฟาร์ม ส่งผลต่อการลดต้นทุนการผลิตในฟาร์ม และทำให้เกิดการผลิตที่มีคุณภาพและผลิตภาพต่อผลผลิตในฟาร์ม

ภาวะการเป็นผู้นำของปราชญ์พบว่าบุคลิกของปราชญ์ในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน ทั้งในด้านความขยัน ความอดทน แม้การศึกษาของปราชญ์ชาวบ้านจะไม่สูง แต่ด้วยความใฝ่รู้จนสามารถนำวิทยาการท้องถิ่น/ภูมิปัญญามาบูรณาการการแก้ปัญหาให้กับฟาร์มได้จนได้รับการยอมรับให้ได้รับรางวัลด้านต่าง ๆ ของชาติ ตลอดจนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบฟาร์มตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และมีผู้มาขอศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่องทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด การสื่อสารของปราชญ์ทั้งในด้านวัจนภาษาและอวัจนภาษามีประสิทธิภาพด้วยบุคลิกที่มุ่งมั่น และมีความโอปอ้อมอารีต่อผู้มาขอคำแนะนำ มีการบริหารเวลาที่มีประสิทธิภาพ จนเป็นปูชนียบุคคลของแผ่นดิน

ปัญหาของศูนย์ฯ พบว่ายังขาดการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในฟาร์มหลายด้าน ปัญหาด้านอายุของปราชญ์ที่ค่อนข้างสูง ปัญหาแรงงานในฟาร์ม การทำ QC ฟาร์ม การนำเอาสถิติต่าง ๆ มาใช้บริหารจัดการในฟาร์ม การทำบัญชีฟาร์ม

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโดยรัฐและองค์กรภายนอกควรมีนโยบายในการเป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการ สร้างการเรียนรู้ เฝ้าระวังนวัตกรรม สร้างประชาสังคม และทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำและคอยให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่กลุ่มศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เนื่องจากปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้มีคุณูปการแก่แผ่นดินในฐานะที่เป็นต้นแบบการจัดการฟาร์มและช่วยลดภาระงานการฝึกอบรมให้แก่รัฐ รัฐจึงควรส่งเสริมให้คนในชุมชนต่าง ๆ ทั่วหน้ถึงการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการฟาร์มของตน และปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนต่าง ๆ มีการจัดการใช้ทรัพยากรชุมชนอย่างเหมาะสม โดยต้องมีการส่งเสริมให้เกิดนโยบายทุกระดับ ทั้งการตรา พ.ร.บ. มีแผนงานและอบรมเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐให้มีความรู้ความเข้าใจโดยมีการบูรณาการส่งเสริมหน่วยงานภาครัฐที่ให้กับชุมชนผ่านหน่วยงานท้องถิ่นเช่น อบต. พัฒนา ชุมชน เกษตรอำเภอ ฯลฯ ให้สนับสนุนกัน

ข้อเสนอแนะเชิงการวัดการแก่ปราชญ์ชาวบ้าน ในด้านต่าง ๆ คือควรมีการส่งเสริมการตลาดโดยการจัดตั้งธุรกิจชุมชน การจัดให้มีการศึกษาดูงานเพื่อให้เกิดแนวคิดในการทำวิจัยและพัฒนาพัฒนา ตลอดจนส่งเสริมให้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวิสาหกิจชุมชนเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ : ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ ปราชญ์ชาวบ้าน การจัดการฟาร์ม

TITLE A Comparative Study of Management System of Local Scholars Network Centers between Central Part and Northeastern Part of Thailand
AUTHOR Asst. Prof. Dr. Sittichai Thansriskul
Asst. Prof. Dr. Veeraya Pataraarechachai
UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2014

ABSTRACT

The main objective of this research was to compare the management of the local scholars network centers in the central and northeastern parts of Thailand in order to create the body of knowledge and leadership for the farmers who are interested in applying for their farming effectively. The populations for this study were 126 local scholars network centers in the central and northeastern parts. The samples used for this study were 65 local scholars: 25 from the center and 40 from the northeast. The data collection was carried out with structured - interview method.

The results of the study were found that the farming management of the local scholars in the both parts who used sufficiency economy philosophy for their farming was not different. They divided the land for their farming into four portions: 30: 30: 30: 10 in order to reduce expense and increase income by alternative cultivation and using organic farm. They used hillock, swampland paddy field model to manage soil and water effectively. Farm effective management of the scholars depends on the condition of economy, society, culture, natural resource. Moreover, it must have support from the government and non - government organizations. The farming management proceeded step by step with stability of the scholars and of the nation.

Water management: the local scholars in the center used water from irrigation for their farming, but they got the problem from flooding. The local scholars in the northeast got the problem concerning their farming from the drought. Most scholars in the center and the northeast could use three sources of water to develop their farms green: water from artesian wells, rain and reservoir. They could use the reservoir and develop their farms by using water from the reservoir and raising animals in the ponds in order to sell them and also reduce global warming.

Soil management: The land was used for farming alternatively in integrated farming for plant assistance each other such as trees, vetiver grass to protect sliding of soil and weed. The farming can be made in 4 – 9 steps. The principle of 1 rai 100,000 Baht was used for cultivating 3 types of forest and 4 benefits.

Fertilizer management: Rubbish, waste of tree leaves, grass and animal dung were used to be recycled as fertilizer. In this way, it is the best way to save expense and to help the quality of farming.

For the leadership of the local scholars: they were no different in personality such as diligence and tolerance. Though they have not had high level of formal education, but they had desire to get knowledge and used their wisdom in integrating to solve farming problems. For these reasons, the local scholars could be given rewards for being experts and their learning centers were recognized as the best centers which used the philosophy of sufficiency economy by Ministry of Agriculture and Cooperatives. Many people from different parts of the country always visited the centers in each day. They had good verbal and non-verbal communication with the visitors. Moreover, they had good kindness. They have been the respected scholars of the nation.

For farm management problems, the center lacked new technology for farming management and the local scholars were old. Moreover, the center lacked labour for their work and QC method for production process as well as it did not use statistics for auditing account.

This research suggest both policy and management suggestions. For policy suggestions, the government and non-governmental organization (NGO) should have relationship to coordinate with the local wisdom network centers in order to help the centers to be the learning centers and to promote the centers as the network centers and urge people in community to realize the philosophy of sufficiency economy.

For management suggestions, there should be the marketing promotion for the local scholars, establishing community business, study tour in order to develop their experience and support their research and development.

Keywords: Local Wisdom Network Center, Sufficiency Economy Philosophy, New Theory Agricultural, Local Wisdom, Farm Management